

عوامل اصلی مؤثر بر سقط جنین در ایران: مروری بر عوامل پزشکی، ژنتیکی، اجتماعی و اقتصادی

امیر قدیمی^۱، مهری موسیقی^۱، پرینسا برقی^۱، فاطمه صدقی^۱، زهرامرادی نیرین^۱

^۱ بیمارستان امام خمینی عجب شیر، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، ایران

چکیده

سقط جنین یکی از مهم‌ترین مسائل سلامت باروری است که می‌تواند پیامدهای پزشکی، روانی، اجتماعی و اقتصادی قابل توجهی برای زنان، خانواده و جامعه داشته باشد. در ایران، سقط جنین پدیده‌ای چندعاملی است و عوامل زیستی و پزشکی در کنار عوامل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و مرتبط با باروری در بروز آن نقش دارند. هدف از این مقاله مروری، بررسی مهم‌ترین عوامل مرتبط با سقط جنین در ایران و دسته‌بندی آن‌ها در گروه‌های پزشکی، ژنتیکی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است. شواهد موجود نشان می‌دهد که در سقط خودبه‌خودی، عواملی مانند ناهنجاری‌های کروموزومی جنین، افزایش سن والدین، سابقه سقط، برخی بیماری‌های مادر، اختلالات هورمونی و عوامل مرتبط با سبک زندگی اهمیت دارند. در مقابل، در سقط القایی، بارداری ناخواسته، مشکلات اقتصادی، تمایل به محدود کردن یا به تعویق انداختن فرزندآوری، تعداد فرزندان، فاصله کوتاه بین بارداری‌ها، دسترسی ناکافی به روش‌های پیشگیری و عوامل خانوادگی و فرهنگی نقش برجسته‌ای دارند.

کلمات کلیدی؛

سقط جنین، سقط القایی، اختلالات رحمی، اختلالات بارداری

مقدمه

سقط جنین به از دست رفتن بارداری پیش از رسیدن جنین به مرحله‌ای از رشد گفته می‌شود که امکان بقای مستقل خارج از رحم وجود داشته باشد. سقط می‌تواند به صورت خودبه‌خودی، القایی یا در شرایط خاص به دلایل پزشکی و درمانی رخ دهد. اگرچه سقط خودبه‌خودی در بسیاری از موارد نتیجه اختلالات طبیعی در تکامل جنین است، سقط القایی اغلب تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل فردی، خانوادگی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی قرار دارد.

اهمیت بررسی این موضوع در ایران از آن جهت است که سقط جنین تحت تأثیر هم‌زمان عوامل پزشکی و شرایط اجتماعی و فرهنگی قرار دارد. مرورهای نظام‌مند انجام‌شده در ایران نشان داده‌اند که عوامل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، پزشکی و دسترسی به خدمات تنظیم خانواده در این زمینه نقش دارند.

انواع سقط جنین

سقط خودبه خودی: بدون دخالت عمدی برای خاتمه بارداری رخ می دهد. اختلالات کروموزومی جنین، سن والدین، سابقه ۱-۲ سقط، اختلالات رحمی و برخی بیماری های مادر از عوامل مهم آن هستند

سقط القایی: به خاتمه عمدی بارداری گفته می شود و در ایران بارداری ناخواسته، مشکلات اقتصادی، تعداد فرزندان، شکست ۲-۲. روش پیشگیری و شرایط خانوادگی از عوامل مهم مرتبط با آن هستند

سقط درمانی: در شرایطی مطرح می شود که ادامه بارداری خطر جدی برای مادر یا جنین ایجاد کند و تصمیم گیری تابع ۲-۳. وضعیت پزشکی و قوانین مربوطه است

عوامل پزشکی و بالینی ۳.

یکی از مهم ترین گروه های عوامل مرتبط با سقط، عوامل پزشکی است. در سقط خودبه خودی، اختلالات ژنتیکی و کروموزومی جنین از علل مهم، به ویژه در سه ماهه اول بارداری، محسوب می شوند. سن مادر نیز عامل مهمی است و با افزایش سن، احتمال برخی اختلالات کروموزومی و بیماری های زمینه ای افزایش می یابد. سن پدر نیز در برخی مطالعات با خطر سقط ارتباط داشته است.

از دیگر عوامل پزشکی می توان به بیماری های مزمن مادر، اختلالات تیروئیدی، مشکلات هورمونی، بیماری های رحم و آندومتر، برخی عفونت ها، چاقی یا کم وزنی، استعمال دخانیات و عوامل مرتبط با سبک زندگی اشاره کرد. سابقه سقط قبلی نیز اهمیت زیادی دارد.

عوامل ژنتیکی و ناهنجاری های جنینی ۴.

عوامل ژنتیکی از مهم ترین علل سقط خودبه خودی هستند. بسیاری از سقط های زودرس در نتیجه اختلالات کروموزومی رخ می دهند که ممکن است به صورت تصادفی هنگام تشکیل جنین ایجاد شده باشند

در ایران، ازدواج فامیلی نیز در برخی مطالعات به عنوان عاملی مرتبط با برخی پیامدهای ژنتیکی و سقط مطرح شده است؛ زیرا افزایش هم خونی می تواند احتمال بروز برخی بیماری های ژنتیکی مغلوب را افزایش دهد. همچنین وجود ناهنجاری های جدی جنینی می تواند موجب تصمیم گیری برای ختم درمانی بارداری شود

عوامل اجتماعی و اقتصادی ۵.

عوامل اجتماعی و اقتصادی از مهم ترین عوامل مرتبط با سقط القایی در ایران هستند. مشکلات اقتصادی، هزینه های بارداری و فرزندپروری، مسکن، اشتغال و نگرانی درباره آینده اقتصادی خانواده می توانند بر تصمیم زوجین درباره ادامه یا خاتمه بارداری اثر بگذارند

مطالعات کیفی در ایران، مشکلات اقتصادی، تلاش برای داشتن زندگی مطلوب تر، بی ثباتی روابط زناشویی، مشکلات سلامت و باروری و عوامل فرهنگی را از مضامین مهم مرتبط با سقط غیرایمن گزارش کرده اند. سطح تحصیلات و وضعیت اقتصادی نیز ارتباطی پیچیده دارند و بسته به شرایط اجتماعی و نوع سقط ممکن است اثر متفاوتی داشته باشند.

بارداری ناخواسته و نقش روش های پیشگیری ۶.

یکی از مهم ترین مسیریایی که عوامل اجتماعی و فردی از طریق آن به سقط القایی منجر می شوند، بارداری ناخواسته است. زمانی که بارداری با اهداف باروری فرد یا زوج هماهنگ نباشد، احتمال تصمیم به خاتمه بارداری افزایش می یابد.

شواهد موجود در ایران نشان می دهد که شکست روش پیشگیری، استفاده نادرست از روش ها، آگاهی ناکافی درباره تنظیم خانواده و دسترسی نامناسب به خدمات می توانند در ایجاد بارداری ناخواسته نقش داشته باشند. بنابراین تقویت آموزش و مشاوره سلامت باروری می تواند در کاهش بارداری ناخواسته مؤثر باشد.

عوامل فرهنگی، خانوادگی و روانی ۷.

تصمیم گیری درباره ادامه یا خاتمه بارداری تنها یک تصمیم پزشکی نیست و می تواند تحت تأثیر نگرش های فرهنگی، مذهبی و خانوادگی قرار گیرد. نگرش فرد نسبت به مادرشدن، دیدگاه خانواده، نظر همسر، نگرانی درباره آینده کودک، انگ اجتماعی و باورهای مذهبی از عوامل مطرح شده در مطالعات هستند.

رابطه زوجین نیز اهمیت دارد. بی ثباتی زندگی مشترک، اختلافات خانوادگی و نگرانی از آینده رابطه می توانند تصمیم گیری درباره بارداری را تحت تأثیر قرار دهند.

پیامدهای سقط غیرایمن در ایران ۸.

سقط غیرایمن می تواند منجر به خونریزی، عفونت، آسیب دستگاه تناسلی، ناباروری ثانویه و در موارد شدید مرگ مادر شود. بنابراین سیاست های سلامت عمومی نباید تنها بر کاهش تعداد سقط متمرکز باشند، بلکه باید پیشگیری از بارداری ناخواسته، آموزش، مراقبت پس از سقط و کاهش عوارض سقط غیرایمن را نیز دربر گیرند.

راهکارهای پیشگیری ۹.

۱. تقویت مراقبت های پیش از بارداری و شناسایی بیماری های مادر.
۲. افزایش آگاهی زوجین درباره روش های مؤثر پیشگیری از بارداری.
۳. ارائه مشاوره مناسب تنظیم خانواده.
۴. تشخیص و درمان بیماری های زمینه ای مادر پیش از بارداری.
۵. تقویت مشاوره ژنتیک در خانواده های پرخطر.

۶. افزایش دسترسی به مراقبت های دوران بارداری و تشخیص زود هنگام مشکلات جنینی.
۷. توجه به مشکلات اقتصادی و اجتماعی خانواده ها.
۸. ارائه حمایت روانی و اجتماعی به زنان دارای بارداری ناخواسته.
۹. تقویت مراقبت های پس از سقط برای کاهش عوارض.

نتیجه گیری ۱۰.

سقط جنین در ایران پدیده ای چندعاملی است و نمی توان آن را تنها به یک عامل پزشکی یا اجتماعی نسبت داد. در سقط خودبه خودی، عوامل ژنتیکی و کروموزومی جنین، سن والدین، سابقه سقط، بیماری های مادر و برخی عوامل هورمونی و سبک زندگی اهمیت دارند. در مقابل، در سقط القایی، بارداری ناخواسته، مشکلات اقتصادی، تعداد فرزندان، فاصله کوتاه بین بارداری ها، شکست یا استفاده نامناسب از روش های پیشگیری، شرایط خانوادگی و عوامل فرهنگی نقش مهمی دارند.

کاهش سقط در ایران نیازمند رویکردی جامع است که علاوه بر مراقبت پزشکی، بر پیشگیری از بارداری ناخواسته، آموزش سلامت باروری، مشاوره پیش از بارداری، حمایت اجتماعی و اقتصادی و دسترسی مناسب به خدمات سلامت تمرکز کند.

منابع

۱. Sharafoddin M, Bazrafshan A, Azimzadeh M, et al. The Prevalence of Induced Abortion and Its Causes in Iran: A Systematic Review and Meta-Analysis Study. Int J Health Plann Manage. ۲۰۲۶;۴۱(۲):۳۸۲-۳۹۶.
۲. The abortion trend after the pronatalist turn of abortion policies in Iran: a systematic review from ۲۰۰۵ to ۲۰۲۲. ۲۰۲۴.
۳. Arshadi M, Lotfi MH, Madadizadeh F, Javaheri A, Taheri Soodejani M. Non-genetic risk factors of miscarriage: a comprehensive umbrella review of systematic review and meta-analysis. Reprod Health. ۲۰۲۵;۲۲:۲۳۶.
۴. Reasons for unsafe abortion in Iran after pronatalist policy changes: a qualitative study. ۲۰۲۴.
۵. Iranian Women's Experiences of Unintended Pregnancy and Induced Abortion: A Meta-Synthesis Study. ۲۰۲۵.
۶. Induced abortion in Iran: prevalence, reasons, and consequences. ۲۰۱۲.

۷. Frequency of self reported abortion and associated factors in Iran. J Family Med Prim Care.

۲۰۲۴;۱۳(۶):۲۴۳۲-۲۴۳۹.

۸. Triangular assessment of the etiology of induced abortion in Iran: a qualitative study. ۲۰۱۴.

۹. Prevalence of unwanted pregnancy in Iran: a systematic review and meta-analysis.

۱۰. Determining risk factors predicting miscarriage among couples undergoing assisted reproductive treatment: a systematic review. BMC Pregnancy Childbirth. ۲۰۲۶;۲۶:۳۱۵.